

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.

Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.

INTERNATIONAAL HUMANISME

Niet alleen in Nederland bestaat een georganiseerde humanistische beweging, want het spreekt vanzelf, dat een levensovertuiging als de humanistische, die zich op algemeen-menselijke vermogens beroept, zijn aanhangers niet alleen hier vindt. Het behoeft evenmin te verwonderen, dat ook in andere landen verenigingen zijn ontstaan met het doel de humanistische levens- en wereldbeschouwing te verdiepen en uit te dragen, ook al zijn beginselomschrijving en taakopvatting niet in alle opzichten gelijk aan die van het Verbond.

Ook in leeftijd lopen de verschillende organisaties uiteen. De A.E.U. (American Ethical Union) dateert van 1876; het Humanistisch Verbond in Vlaanderen van 1951. Ondanks alle verschillen in wezen bestaat er evenwel een verheugende mate van overeenstemming, zoals al is gebleken op het eerste internationale congres in Amsterdam in augustus 1952, gepresideerd door Julian Huxley, voormalig directeur van de Unesco.

Op dat congres is ook de „International Humanist and Ethical Union” (I.H.E.U.) gesticht, waarvan de zetel zich in Utrecht bevindt. Bij deze Internationale zijn twee humanistische organisaties uit de Verenigde Staten van Amerika aangesloten, en uit Engeland, België, India, Noorwegen, Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk, Zuid-Afrika en Japan ieder één van groter of kleiner omvang. In Nederland zijn twee organisaties lid en wel het Humanistisch Verbond en de Vereniging voor maatschappelijk werk op humanistische grondslag „Humanitas”.

Met tal van humanistische groepen en verenigingen in allerlei landen worden contacten onderhouden, zoals met Canada, Nigeria, Israël, Australië enz. Hiervan is op de duur toetreding tot de internationale te verwachten, hetgeen b.v. het geval is met de belangrijkste organisatie in Duitsland met een ledental van meer dan 70.000, die zich voor aansluiting heeft uitgesproken.

Opmerkelijk is verder, dat ook met individuele personen, over de gehele aarde verspreid, een levendige briefwisseling plaatsvindt en dat deze mensen in hun omgeving werkzaam zijn. Daaronder zijn zelfs personen te vinden in Rood-China en achter het ijzeren Gordijn. Zij ontvangen op geregelde tijden de publicaties van de I.H.E.U., waaronder het driemaandelijks bulletin.

In de zomer van 1957 vond te Londen het tweede internationale congres plaats. Deelnemers uit 22 landen en alle werelddelen bespraken onderwerpen als levensovertuiging, persoonlijk- en maatschappelijk leven en organisatie. Ditmaal trad Lord Boyd-Orr — voormalig directeur van de Wereld-Voedsel-Organisatie — als president op. Het congres besloot daarbij o.m. de bijeenroeping te bevorderen van een internationale conferentie van experts op het gebied van levensovertuiging, wetenschap, politiek en maatschappelijk leven, teneinde te pogen een nieuwe aanpak te vinden voor het vraagstuk van de atoombom. Ook al mag men van zulk een conferentie geen wonderen verwachten, zo is deze onderneming toch een aanwijzing voor de betekenis die het moderne humanisme, ook internationaal kan hebben.

WIST U DAT:

Er nog plaats is in het kinderkamp te Elspeet, van 18 tot 25 Juli a.s. Leeftijdsgrenzen 10 t/m 12 jaar. Prijs f 36,— per week.

In het kinderkamp te Bennekom (tentenkamp) van 8 t/m 15 en van 15 t/m 22 Augustus. Leeftijdsgrenzen 13 t/m 15 jaar. Prijs f 32,50 per week.

In het familie-tentenkamp te Nieuwvliet (Zw. Vl.), van 18 Juli t/m 1 Augustus. Prijs f 60,— voor volwassenen, kinderen f 30,—.

Inlichtingen: Centraal bureau, Oudegracht 152, Utrecht.

DE ARBEIDER NIET ONTVANKELIJK VOOR HET HUMANISME?

Je hoort dat zo nog wel eens zeggen: Het humanisme, dat is nou wel mooi en goed voor intellectuelen, maar het is niks voor arbeiders. Ik heb dat nooit goed begrepen. Waarom zou het humanisme niks voor arbeiders zijn? 't Gekke is, dat je dat van de godsdienst nooit hoort zeggen. Zou 't daarmee dan anders zijn? 't Humanisme is te moeilijk, wordt er dan gezegd. Dat gaat arbeiders boven hun pet. Ik geloof er niets van. En 'k weet bovendien uit de praktijk beter. Maar zou dan de godsdienst gemakkelijker zijn? Humanisme en godsdienst zijn allebei moeilijk, als 't om de formulering er van gaat. Van ingewikkelde formuleringen van het humanisme begrijpen arbeiders niet veel. Maar van theologische verhandelingen begrijpen ze evenmin wat. Dat geldt trouwens niet alleen voor arbeiders. De meeste intellectuelen komen er ook niet aan toe. Maar om die formulering gaat het dan ook niet. Het gaat er niet om of men zijn gedachten over het leven nauwkeurig kan omschrijven, maar het gaat er om vanuit welke gedachte- en gevoelswereld men leeft.

Het gaat er om wat men zelf van het leven denkt. Hoe men meent het leven te moeten leiden. Hoe men zichzelf en zijn eigen taak en plaats in het grote verband ziet. Het gaat er om, vanuit welke grondbeginselen men eigenlijk leeft, maar het gaat er niet om hoe men dit alles het beste omschrijft.

En natuurlijk zijn humanisme en godsdienst allebei nog op een andere manier moeilijk, namelijk als het om de naleving ervan gaat in de levenspraktijk. Het is moeilijk om een goed christen te zijn en het is moeilijk om een goed humanist te zijn. Daarbij schieten we allebei nog al eens tekort. D'r is altijd een hele afstand tussen leer en leven, tussen theorie en praktijk. Maar ik geloof niet dat het moeilijker is om een goed humanist dan om een goed christen te zijn. En ik zie voor beide gevallen niet in dat het voor intellectuelen gemakkelijker dan voor arbeiders zal zijn.

Wel weet ik uit de ervaring van de humanistische geestelijke verzorging in de arbeiderskampen dat heel veel buitenkerkelijke arbeiders zeer ontvankelijk voor het humanisme zijn. Of misschien kan ik het beter zo zeggen: Dat zeer vele buitenkerkelijke arbeiders in het humanisme hun eigen denken gevoelswereld herkennen. Als je met niet-godsdienstige arbeiders over het humanisme praat, dan blijkt telkens weer dat het hen aanspreekt, dat ze het als iets van zichzelf voelen, als iets waarin ze zichzelf terugvinden. Het is als het ware hun eigen denken en voelen dat in het humanisme wordt weer-spiegeld. Hoe dikwijls heb ik 't al niet horen zeggen, als we met een groepje arbeiders over 't humanisme hadden gepraat.

Ja, zeggen ze dan, als het dát is, wat men humanisme noemt, wel, dan ben ik altijd humanist geweest! Ze bedoelen dan natuurlijk niet, dat ze 't er altijd zo goed hebben

afgebracht met de naleving van het humanisme in de levenspraktijk. O nee, ze erkennen grif hun tekortkomingen als mens. Maar ze bedoelen wel dat de grondbeginselen van het humanisme altijd hun eigen grondbeginselen zijn geweest. Waarnaar ze met meer of minder ernst hebben geprobeerd te leven. Waaruit blijkt dat dan?, zult U vragen. Wel, dat blijkt uit de vele gesprekken die humanistische geestelijke raadslieden met de arbeiders in de arbeiderskampen hebben gevoerd. 't Is namelijk zo, dat er in de arbeiderskampen naast godsdienstige geestelijke verzorging ook humanistische geestelijke verzorging is. Humanistische geestelijke raadslieden bezoeken regelmatig de arbeiders in de kampen. — U hebt misschien nog weinig of nooit van arbeiderskampen gehoord? Zijn die er dan in ons land, vraagt U zich af? Ja zeker. Er zijn kampen, waarin arbeiders gehuisvest zijn die in de zogenaamde aanvullende werkgelegenheid werken en voor wie het werk zo ver van huis ligt, dat ze niet dagelijks thuis kunnen komen. Er zijn kampen voor de arbeiders die werken bij het Deltaplan. Er zijn kampen voor landarbeiders die in het hoogseizoen van de landbouw naar de grote polders trekken. En nog andere kampen méér. En in die kampen is er dus geestelijke verzorging. Van kerkelijke en van humanistische kant. In het kader van die geestelijke verzorging voeren de humanistische raadslieden vele gesprekken met de arbeiders. Individuele gesprekken, die gaan over persoonlijke moeilijkheden en problemen, en groeps gesprekken, over de levensvragen in 't algemeen. En uit die gesprekken blijkt dat dan dikwijls: dat vele buitenkerkelijke arbeiders leven vanuit een humanistische gevoels- en gedachtenwereld. Dat wil zeggen, dat zij bij heel hun denken en doen niet uitgaan van christelijke of andere geloofsvoorstellingen, maar dat zij, meer of minder bewust, leven vanuit een besef van menselijke waarden, van geestelijke en zedelijke waarden, die ze in zichzelf ontdekken.

Ik zal U daar eens een voorbeeld van geven. Ik neem het van een op de band opgenomen gesprek met een groepje arbeiders. U zou het dus nog kunnen controleren ook. De raadsman had een heel eenvoudig voorvalletje genomen en ter bespreking gesteld: Stel U eens voor, zei hij: Een dronkaard zwalkt over de straat. Achter hem komt in snelle vaart een grote trailer aanrijden. De man ziet hem niet en dreigt er onder te raken. Wat doet U? — D'r was ineens een wirwar van stemmen door elkaar. Ze reageerden allemaal tegelijk: Hem d'r voor wegtrekken. Hem bij z'n jas grijpen. Een gil geven om hem te waarschuwen. En zo voort. Toen kwam de volgende vraag: Waaróm zou U dat doen? Dat was al moeilijker. Dat wil zeggen: dat was al moeilijker te formuleren. Er kwam geen antwoord als bij voorbeeld: De mens is drager van een zedelijk waarde-

beseft, zoals je dat in een beginselprogramma zou zetten. Maar er kwamen wel antwoorden, die op hun wijze hetzelfde zeiden: Dat zit in je, zei er een: Dat behoort te toch te doen, zei een ander. Anders zou je toch als mens te kort schieten, zei weer een ander. Je voelt je toch verantwoordelijk voor je medemens, een volgende. En zo voort. — Is dit, onder deze buitenkerkelijke arbeiders, iets anders dan het beseft, dat er in ons mensen een zedelijk beginsel werkt, onaanneemlijk van of je godsdienstig bent of niet?

Toen de verdere vraag werd gesteld, waar dit nu vandaan kwam, wisten ze geen antwoord. „Dat zit in je”. Verder kwamen ze niet.

Precies zoals de humanist geen antwoord weet. „Dat is met het mens-zijn gegeven”, zegt hij dan. Dat is nou juist wat ons van al het andere, van het dier enz. onderscheidt. Dat is nou juist wat ons tot mens maakt. Het echt menselijke, dat we ontplooiën moeten.

Laar ik U nog eens een ander voorbeeld geven, waaruit blijkt, dat buitenkerkelijke arbeiders in de humanistische gedachtenwereld hun eigen denken- en gevoelswereld terugvinden: Een jonge ongeschoolde arbeider dubt over de vraag of hij een vak zal gaan leren op een rijkswerkplaats. Zijn inkomen zal dan lange tijd veel lager zijn en z'n meisje en hij hebben trouwplannen. Hun huwelijk zal dan moeten worden uitgesteld. Maar de mogelijkheden voor later zullen groter zijn. — Hij weet het nog niet. De raadsman had hem voor een moeilijk probleem gesteld. — Ik moet er nog eens over denken, zegt hij karakteristiek. Ik moet het nog eens van alle kanten bekijken en er ook met mijn meisje over spreken. En dan zullen we samen moeten beslissen.

Is dit, bij deze niet-godsdienstige jongeman, iets anders dan de humanistische aanpak van zijn levensprobleem? Hij moet er over denken. Dat wil zeggen: hij weet zich op zijn menselijke denkvermogen aangewezen bij de oplossing van zijn probleem. Hij wil ook zijn verantwoordelijkheid naar alle kanten laten gelden. En hij weet dat hij zelf, samen met z'n meisje, zal moeten beslissen. — Je kunt dat natuurlijk ook veel ingewikkelder zeggen, zoals je dat in een beginselprogramma doet. Dan zeg je: Het humanisme eist de bereidheid van de mens om zich in denken en doen redelijk en zedelijk te verantwoorden. Maar 't is hetzelfde.

't Is U nu misschien wat duidelijker, waarom ik zei dat buitenkerkelijke arbeiders wel degelijk ontvankelijk voor het humanisme zijn. Ik gaf maar een paar heel eenvoudige

voorbeelden. Maar zo is er meer in het humanisme waarin niet-godsdienstige mensen zichzelf herkennen. Ze aanvaarden geen godsdienstig geloof als de grondslag voor hun leven.

Maar ze leven voor een groot deel en meer of minder bewust vanuit humanistische levensmotieven. Ze rekenen er eenvoudig mee, dat we in het mensenleven op onze menselijke vermogens zijn aangewezen. Ze ontdekken in zichzelf die menselijke hang naar meer rechtvaardigheid, naar een menswaardiger bestaan, naar ontplooiing van echte en waarachtige menselijkheid.

Maar laten we ons niets wijs maken. Ze zijn niet allemaal zo. Of liever: Ze hebben dat niet allemaal in even sterke mate. D'r zijn er ook die leven onder het motto: Het vlees is beter dan de benen. Die zich van hun verantwoordelijkheid niet bijster veel aantrekken. Die maar weinig beseft hebben van geestelijke en zedelijke waarden. En daar gaat het dan bij de humanistische geestelijke verzorging onder andere om: Om dat beseft van geestelijke en zedelijke waarden te wekken en te versterken. Om de mens zich van zichzelf en van zijn eigen menselijkheid bewust te doen worden. Daar gaat het om in de gesprekken tussen raadsman en arbeiders. En het zal U niet verwonderen dat de raadslieden een gemakkelijk contact met de arbeiders hebben. Ze doen immers een beroep op wat in de mensen zelf aanwezig is. Ze benaderen hen vanuit een denk- en gevoelswereld, die zij als iets van zichzelf aanvoelen.

Door deze geestesgemeenschap is het de raadslieden ook eerst goed mogelijk om de buitenkerkelijke arbeiders in de kampen in hun persoonlijke moeilijkheden bij te staan. Als men elkaar heeft erkend als gelijk in voelen en denken, dan spreekt men ook gemakkelijk met elkaar over persoonlijke dingen. En zo wordt de humanistische raadsman in een kamp de vertrouwensman van vele arbeiders in hun individuele levensproblemen. En ook in het persoonlijk gesprek gaat het natuurlijk om de oplossing van menselijke problemen met menselijke vermogens, gaat het om de vraag hoe wij in en tegenover onze problemen en het leven zelf moeten staan.

Ook voor dit persoonlijke gesprek met de humanistische raadsman is de arbeider zeer ontvankelijk. Het is zeer vele mensen een steun in hun leven geweest. O nee, er is geen sprake van, dat de arbeider niet ontvankelijk voor het humanisme zou zijn.

C. H. SCHONK.

Deze week is er nog gelegenheid Uw kind op te geven voor het kamp te Elspeet. Leeftijd 10-12 jaar. Van 18-25 Juli a.s. Prijs f 36,—. Gun Uw kind een onbezorgde vakantie week onder goede leiding in een prachtige omgeving. Opgave: Oudegracht 152. Utrecht.

ZELFBEDROG

Het zal U wel net zo gaan als mij: zelfbedrog is bepaald niet een term die ik iedere dag gebruik of hoor gebruiken. Niettemin, al is het dan geen woord dat wij dagelijks tegenkomen, velen van ons zullen er zich misschien toch wel eens een enkele keer van bedienen en in elk geval kennen wij het allemaal en menen wij allemaal wel te weten, wat met zelfbedrog bedoeld wordt. In zekere zin is dat natuurlijk ook wel zo, maar als wij erover gaan nadenken, blijkt, dat wij hier te maken hebben met een begrip waar wij niet één, twee, drie mee klaar zijn. Want al dadelijk rijst de vraag: kan iemand eigenlijk zichzelf wel bedriegen? In het algemeen zijn er immers bij bedrog twee partijen betrokken: de bedrieger en de bedrogene, enerzijds bijvoorbeeld de verkoper die verklaart, dat er aan het paard of het huis dat hij te koop aanbiedt niets mankeert, terwijl hij wéét, dat het paard een verborgen gebrek heeft of dat de fundamenteën van het huis te zwak zijn, anderzijds de koper die tot zijn schade deze onjuiste voorstelling van zaken voor waar houdt. De ene partij, de bedrieger, weet hoe de werkelijke situatie is, de andere, de bedrogene, weet dat niet. Hoe kan iemand dan in strikte zin ooit zichzelf bedriegen? Zou hij dan niet tegelijk bekend en onbekend moeten zijn met de werkelijke feiten?

Wij zeggen in ietwat deftige taal wel eens: „Daarin bedriegt U zich”, zo ongeveer met dezelfde betekenis als „Daarin vergist U zich”, maar helemaal hetzelfde betekenen die beide uitdrukkingen toch blijkbaar niet. Want in sommige gevallen kan men de ene door de andere vervangen, in andere is dat niet mogelijk.

Men kan bijvoorbeeld zeggen: „Als U meent, dat ik U dit kostbare boek voor een tientje wil verkopen, dan bedriegt U zich” en ook: „dan vergist U zich”. Maar van iemand die een rekenfout maakt en bijvoorbeeld zegt, dat $17 \times 52 = 524$, zal men niet verklaren, dat hij zich bedriegt, doch uitsluitend, dat hij zich vergist. Misschien zijn deze twee voorbeelden al voldoende om ons te leren, waar het verschil ligt tussen zich vergissen en zich bedriegen. Zich vergissen wil zeggen, dat iemand een onjuiste conclusie trekt en daardoor tot een opvatting komt die niet met de waarheid overeenstemt. Het woord behoeft niet meer aan te duiden dan een fout die in het verstandelijke vlak ligt. Met zich bedriegen bedoelt men ook, dat de persoon in kwestie tot een onjuiste conclusie of opvatting geraakt, maar daar komt mijns inziens altijd nog iets anders bij: De man maakt, huiselijk gezegd, zichzelf iets wijs; hij gelooft, dat het een of ander zo is, omdat, of liever doordat, hij graag wil, dat het zo is. Wie zichzelf bedriegt, maakt zich schuldig aan wat men tegenwoordig met een Engelse mode-term veelal „wishful thinking” noemt.

Me dunkt, we zien nu al in welke richting

wij het antwoord moeten zoeken op de vraag: hoe kan iemand zichzelf bedriegen? Een van de bekendste en belangrijkste ontdekkingen van de psychologie uit het einde van de vorige eeuw is de volgende. De menselijke geest omvat veel en veel meer dan de voorstellingen, herinneringen, gedachten, gevoelens en wilsbesluiten waarvan de mens zich op een gegeven moment bewust is, en al die inhouden van de geest die, zoals men dat noemt, in het onderbewuste verblijven, oefenen invloed uit op de inhouden van het bewustzijn. Daarbij is de macht van emoties en begeerten groot, vaak veel groter dan die van verstand en redelijkheid, en doorslaggevend. Bewuste en niet minder onbewuste verlangens kunnen maken, dat wij bepaalde feiten die niet in onze kraam te pas komen, niet opmerken of ze ons niet herinneren en dat ze daardoor bij onze beoordeling van een situatie geen gewicht in de schaal leggen. Het gevolg is dan, dat de uitkomst van onze redenering, zonder dat wij daar iets van merken, vervalst wordt. Wij krijgen dan een beeld van de werkelijkheid dat niet uitsluitend door de feiten, maar mede door onze wensen bepaald is.

Voor het antwoord op onze vraag betekent dit, dat men, net als bij elke andere vorm van bedrog, ook in geval van zelfbedrog twee partijen kan aanwijzen — al staan deze partijen hier wel in een zeer bijzondere verhouding tot elkaar: de bedrieger, als ik het zo noemen mag, is de begeerte die in het onderbewuste werkt, de bedrogene is het bewuste denken.

Wij zullen ons allemaal wel enkele gevallen herinneren waarin we achteraf beseften: ik heb mezelf wat wijsgemaakt. En bij anderen hebben wij stellig vaak geconstateerd, dat zij zich bedrogen, veel vaker dan bij onszelf. (Wat dunkt U, zou dit niet ook een voorbeeld van zelfbedrog zijn?) Het lijkt me, dat het verschijnsel waar wij over spreken uitermate veel voorkomt. Niet alleen zijn de objecten van het zelfbedrog, is datgene waarop het betrekking heeft, van een eendeloze verscheidenheid, het zelfbedrog als zodanig kan van geval tot geval in allerlei opzichten verschillen. Soms is iemand die zich bedriegt er absoluut van overtuigd, dat zijn kijk op de zaak juist is, soms weet hij daarentegen diep in zijn hart heel goed, dat de dingen anders liggen, al wil hij het zichzelf niet bekennen.

Vaak heeft zelfbedrog ongunstige, maar soms ook weer gunstige gevolgen. Goed, ik weet wel, men kan zich ook op het standpunt stellen: Het woord bedrog heeft in het Nederlands nu eenmaal een afkeurende klank, dus gebruik ik zelfbedrog ook uitsluitend daar waar het gaat om iets dat verwerpelijk en onjuist is. En ik kan iemand die zo redeneert geen ongelijk geven. Maar of men dit nu zelfbedrog wil noemen of niet, de werking van verlangens die onze kijk op een

situatie beïnvloeden, kan zeker gunstige gevolgen hebben. Zoals een dokter die zijn patiënt „bedriegt” — denkt U dit woord hier vooral tusschen aanhalingstekens — en hem hoop geeft, daardoor vaak diens kans op herstel vergroot, zo kan het ook heel goed gebeuren, dat, als iemand graag wil slagen voor een examen, zijn verlangen naar succes een optimistische kleur geeft aan zijn verwachtingen, daardoor zijn zelfvertrouwen versterkt en maakt, dat hij het er inderdaad beter afbrengt.

Natuurlijk zit er in zelfbedrog altijd een zekere onzuiverheid, in zover als het afwijken van waarheid en objectiviteit is, maar praktisch is het vaak van onschuldige aard. Ik geef U een enkel voorbeeld. Een natuurvriend die de zon heerlijk door de ruiten ziet schijnen, zal allicht tot de conclusie komen, dat zijn studie morgen vast veel beter zal vlotten, als hij er vandaag op uittrekt. (En misschien heeft hij niet eens helemaal ongelijk). Bedenklijker wordt de zaak, zodra er belangen van anderen op het spel staan. Wanneer er in een gezin 's avonds iemand moet zijn die op de kleine kinderen past, en een van de beide grote zussen wil graag naar de bioscoop, dan zal zij misschien wat erg vlot constateren, dat het voor haar zuster, die een lichte verkoudheid heeft, „veel beter is, dat zij rustig thuis blijft”. En in ernstige gevallen kan zelfbedrog onder invloed van diepgewortelde sympathieën en antipathieën leiden tot beslissingen die lijnrecht in strijd zijn met billijkheid en onpartijdigheid. Ik geef U weer een enkel voorbeeld. Rassenhaat is een verschijnsel waarvan de diepste oorzaken niet met een of twee woorden kunnen worden afgedaan. Maar zou bij het ontstaan van het schandelijk vertekende beeld dat antisemieten zich van de Joden plegen te maken, het onbewuste verlangen om zich van lastige concurrenten te ontdoen niet vaak een rol spelen?

Wij zijn hier klaarblijkelijk op het terrein van de zedelijke beoordeling beland. En daar komen wij telkens het zelfbedrog tegen. Als wij, gewone mensen, met al onze kleinheden en zwakke punten, maar toch ook zo nu en dan met zin voor recht, hulpvaardigheid, eerlijkheid en trouw niet genoeg rekening houden met de belangen van anderen, als wij, in één woord gezegd, ons egoïstisch gedragen, dan zullen wij in negen van de tien gevallen onszelf niet bekennen: ik benadeel die ander op een onbehoorlijke manier, maar wij zullen de zaak heel anders voorstellen. Wij zullen,

min of meer te goeder trouw, bijv. denken: „Die ander heeft voor zijn optreden niet beter verdiend” of: „Voor hem is het zo erg niet, als hij dit moet missen” of, in de bezettingsjaren: „Als ik niet op deze post blijf, wordt een ander in mijn plaats benoemd die hier veel kwaad kan doen”. En daar mag dan een greintje waarheid in zitten, de waarheid is het niet.

Voor iedereen, ook voor U en mij, is zelfbedrog onder invloed van begeerten een factor, die de objectiviteit van ons gedrag voortdurend in gevaar brengt. Indien wij het als een algemeen menselijk verschijnsel hebben onderkend en de oorsprong ervan hebben begrepen, is daarmee het euvel zelf niet onschadelijk gemaakt, maar misschien zullen wij onszelf en onze eigen ideeën wat kritischer bekijken dan tevoren. Een gewaarschuwd man geldt voor twee.

Tot slot een enkele opmerking over een vorm van zich-iets-wijsmaken die men niet meer zelfbedrog kan noemen, omdat het welbewust en opzettelijk geschiedt.

Er ligt, naar het mij voorkomt, iets van simpele levenswijsheid in om, als men door een straat loopt, zijn aandacht vooral te richten op de mooie gevels en de lelijke voorbij te kijken; om, als men op een open plek in een bos de sporen vindt van de aanwezigheid van vroegere bezoekers, te kijken naar de bomen en de lucht, en de schillen en dozen die men niet vlug even kan oprapen, te negeren; om, als men een boek leest, te genieten van taalkunst en karakterbeschrijving zonder zich te ergeren aan de zwakheden en onvolmaaktheden die dit boek ongetwijfeld ook heeft; om in de omgang met mensen vooral te letten op hun nobele daden hun rustige blijmoedigheid, hun geestige opmerkingen en niet op hun fouten en gebreken. — Moeten wij dan onze ogen sluiten voor het leed en het onrecht in de wereld? Nee, zeker niet voor het leed en onrecht dat anderen treft, en vooral niet, als wij iets zouden kunnen doen om het te verhelpen. Leed en onrecht dat wij zelf ondergaan, dringt zich heus genoeg aan ons op. Het zou misschien geen kwaad kunnen, als wij probeerden ons daar wat minder in te verdiepen. — Aan de ene kant dus de waarheid, ook de harde en bittere waarheid, onder het oog zien, aan de andere kant welbewust bij voorkeur kijken naar het goede in het leven en in de mensen, zou het niet een vorm van levenskunst zijn, deze twee dingen met elkaar in evenwicht te brengen?

Prof. Dr W. WIERSMA.

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT
27.59

De Heer

Mevrouw

Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren terug aan: Oudegracht 152, Utrecht

Lezingen voor de radio

- 19 juli VARA 9.45 W. Coenders
Bermtoerisme.
26 juli VARA 9.45 Drs. G. C. A. Schrijvers
De jeugd van tegenwoordig.
2 augustus VARA Dr. J. C. Brandt Corstius
Met nieuwe ogen.
9 augustus VARA Mevr. A. Treurniet-
Wiersma
Ik heb geen mens meer.

*Verantwoording van de extra giften voor de
Humanistische Luisterkring.*

Saldo vorige verantwoording: f 725,95. J. B.
te V., f 2,—; S. L. L. te E., f 2,—; Mej. H. L.
H. te O., f 1,—; Mevr. H. C. W. R.-H. te Z.,
f 1,—. Totaal f 731,95.